

AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG LEGUTÓBBI DÖNTÉSEIBŐL

42/2004. (XI. 9.) AB HATÁROZAT

A FELÜLVIZSGÁLAT SZABÁLYAI
A POLGÁRI PERRENDTARTÁSBAN

Alkotmány 57. § (5) bekezdés – jogorvoslathoz való jog
Alkotmány 2. § (1) bekezdés – jogbiztonság
*Alkotmány 47. § (2) bekezdés – a Legfelsőbb Bíróság joge-
gységi határozatai*
38/1993. (VI. 11.) AB határozat
17/1994. (III. 29.) AB határozat
663/D/2000. AB határozat
9/1992. (I. 30.) AB határozat

Az Alkotmánybíróságtól több utólagos, illetve konkrét normakontrollra irányuló indítvány kérte a Polgári perrendtartásnak (Pp.) a felülvizsgálati eljárásra vonatkozó egyes rendelkezései vizsgálatát. Az ügy előadója Holló András alkotmánybíró volt.

1. A Pp. 270. § (2) bekezdése alapján a felülvizsgálat megengedhetőségének feltételeként nem elegendő a jogszabálysértés, hanem további feltétel, hogy a felülvizsgálni kért határozat eltérjen a Legfelsőbb Bíróság jogegységi határozatától. Az indítványozók szerint ez az előírás az alkotmány több rendelkezését sérti.

2. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a rendelkezés nem ellentétes az államhatalmi ágak elválasztásának elvével, mert önmagában azzal a ténnyel nem sérül a jogalkotó hatalom, benne a törvényhozói hatalmi ág alkotmányos jogköre, hogy a bírói hatalom a jogszabályoknak egységesen alkalmazandó tartalmat ad. Az Alkotmánybíróság elutasította azt az indítványozói érvet is, hogy a támadott rendelkezések sértenék az alkotmánynak a jogorvoslati jogot biztosító 57. § (5) bekezdését. Megerősítette a testület azt a korábbi elvi megállapítását, hogy a jogorvoslathoz való jog csak a rendes jogorvoslatra vonatkozik, a rendkívüli jogorvoslat a rendes jogorvoslaton túlmutató többlet lehetőség, melynek léte nem hozható összefüggésbe az alkotmány hivatkozott rendelkezésével.

Az Alkotmánybíróság ugyanakkor – jogbiztonsági szempontból – alkotmányos sértőnek találta a Pp. 270. § (2) bekezdésének kifogásolt rendelkezéseit. A félnek (s általában a felülvizsgálati kérelem benyújtására jogosultaknak) ugyanis nincs törvényes lehetőség pusztán az ügy érdemére kiható jogszabály-

sértésre hivatkozva elérni a felülvizsgálati kérelem érdemi elbírálását, holott a jogorvoslati jogintézmény – mint rendkívüli perorvoslat – alkotmányjogi jellegéből ez következne. Ez ugyanis, az Alkotmánybíróság érvelése szerint, azt jelenti, hogy az eljárás e tekintetben eljárási garanciák nélkül működik, sértve ezzel a jogbiztonságot. Ugyancsak alkotmányellenesnek tartotta a határozat a támadott rendelkezéseket az alkotmány 47. § (2) bekezdése alapján, mely a Legfelsőbb Bíróság feladatává teszi a bírósági jogalkalmazás egységének biztosítását. Az alkotmány e rendelkezéséből ugyanis egyáltalán nem vezethető le, hogy az elvi jelentőségű jogkérdések eljárási korlátként szerepeljenek a jogorvoslati jogintézmény igénybevételénél.

Az Alkotmánybíróság végül ennek kapcsán fontosnak tartotta leszögezni, hogy az alkotmányból kényszerítően nem következik a Pp.-ben szabályozott felülvizsgálat jogintézményének szükségessége. Ugyanakkor ha a törvényhozás a Pp. eljárási szabályai között az érintetteknek e rendkívüli jogorvoslati lehetőséget mint a rendes jogorvoslathoz képest korlátozott jogorvoslatot mégis biztosítja, akkor nem hagyhatja figyelmen kívül, hogy a korlátozás alkotmányosan csak az intézmény lényegét jelentő jogorvoslati funkció keretében indokolható.

3. A Pp. 273. § (1) bekezdése kimondja, hogy a felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság hivatásos bírója mint egyesbíró előzetesen megvizsgálja abból a szempontból, hogy megfelel-e a 270. §-ban meghatározott feltételeknek, illetve az egyéb törvényes követelményeknek. Ha a felülvizsgálati kérelem előterjesztésére előírt jogszabályi feltételek nem állnak fenn, a bíró a felülvizsgálati kérelmet elutasítja. A Pp. 273. § (5) bekezdés első mondata értelmében pedig az eljáró bíró határozatai ellen jogorvoslatnak nincs helye. Az indítványozók támadták mind az egyesbírói eljárást, mind a jogorvoslat hiányát.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint az egyesbírói eljárás „szűrő” szerepet tölt be, melynek során a bíró – a felsorolt tárgykörök tekintetében – előre pontosan meghatározott (s az érintettek által is ismert) feltételek tekintetében dönt, épp ezért a felsorolásba tartozó kérelmek elutasítása nem tekinthető érdemi állásfoglalásnak, azonban az egyesbírói vizsgálatban az objektív, tárgyi követelmények vizsgálata mellett továbbra is jelen vannak érdemi, tartalmi elemek. Ezért az Alkotmánybíróság önmagá-

ban az egyesbírói döntéshozatalt alkotmányos szempontból elfogadhatónak ítélte, azonban ehhez az adott esetben valamilyen formájú jogorvoslatot kell biztosítani. Így mind az alkotmány 47. § (2) bekezdésének, mind a 2. § (1) bekezdésének sérelme kiküszöbölhető.

4. Az Alkotmánybíróság a Pp. egyéb támadott rendelkezéseivel kapcsolatos indítványokat elutasította. E tekintetben Harmathy Attila alkotmánybíró különvéleményt csatolt a határozathoz, melyben – elsősorban az alkotmányban biztosított jogorvoslatához való jog és a rendkívüli jogorvoslatok viszonyát elemezve – kifejtette, hogy az indítványok egy további részének helyt adva alkotmányellenességet kellett volna megállapítani a Pp. több más pontján is.

43/2004. (XI. 17.) AB HATÁROZAT A HATÓSÁGI TANÚ ÜGYE

Alkotmány 2. § (1) bekezdés – jogállamiság
Alkotmány 54. § (1) bekezdés – az emberi méltóság joga
Alkotmány 59. § (1) bekezdés – a magánszféra védelme
8/1990. (IV. 23.) AB határozat
64/1991. (XII. 17.) AB határozat

Az eredetileg 1995-ben benyújtott indítvány alapján az Alkotmánybíróság a Büntetőeljárás törvénynek (Be.) a hatósági tanú igénybevételére vonatkozó 183. §-át és egy ezzel kapcsolatos 1995-ös ORFK-utasítás alkotmányosságát vizsgálta. Az indítványozó álláspontja szerint a Be. szabálya sérti mind az ügy érintettje, mind a hatósági tanú, mind a hatóság személyhez fűződő jogait. Az ügy előadója Holló András alkotmánybíró volt.

A büntetőeljárás hatósági tanú intézményének az a funkciója, hogy igazolja annak a nyomozati cselekménynek a lefolyását és eredményét, amelynél jelen volt. Erre az eljárási cselekmények érintettjének jogai védelmében, az eljárás jogszerűségének biztosítása érdekében van szükség. E garanciális szerepére tekintettel a hatósági tanú részvétele az eljárásban az egyéni büntetőeljárás jogi eszközeinek az állam általi önkényes felhasználásával szemben védő biztosítékok egyike, így az alkotmány 2. § (1) bekezdésében szabályozott jogállamiság érvényesülésének egyik biztosítéka.

Ugyanakkor a hatósági tanú olyan információk birtokába jut, amelyek az érintettek alkotmány által védett magánszférája, magántitkai, személyes adatai körébe tartoznak, s amelyek ha illetéktelen személyek tudomására jutnak, nyilvánosságra kerülnek, az az érintetteknek az alkotmány 54. § (1) be-

kezdésében, valamint az 59. § (1) bekezdésében szabályozott alapvető jogai sérelmét eredményezi. Ezekre a szempontokra tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a Be. nem szabályozza azokat a feltételeket, amelyek fennállása esetén mód van hatósági tanú alkalmazására, amelyek mellett a nyomozási cselekmény érintettje a hatósági tanú közreműködését túrni köteles. A hatályos jogi szabályozás nem nyújt kellő biztosítékot arra, hogy az eljárásban valóban pártatlan, elfogulatlan, az ügyben nem érdekelt személy működjön közre hatósági tanúként.

A jog nem rögzíti a hatósági tanú közreműködésének korlátait sem. Így nem rendezi a törvény a hatósági tanú titoktartási kötelezettségét, nem állít jogi korlátot az elé, hogy a megszerzett információt nyilvánosságra hozza, felhasználja.

Az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy e hiányosságok miatt nem a Be. kifogásolt 183. §-ának alkotmányellenességét kell megállapítani, hanem a szabályozás egészével kapcsolatos alkotmányellenes mulasztást. Ezért az Alkotmánybíróság kötelezte a törvényhozót, hogy a hiányzó garanciális szabályozást 2005. június 30-ig pótolja.

Az Alkotmánybíróság emellett az ORFK-utasításokkal kapcsolatban formai alkotmányellenességet is megállapított, mert azok olyan személyek (tudniillik a hatósági tanúk) részére állapítottak meg kötelezettséget, akik nem tartoznak az országos rendőrfőkapitány alárendeltjei közé, márpedig utasításban csak ilyen szervek részre lehet kötelezettségeket megállapítani.

Erdei Árpád alkotmánybíró különvéleményt fűzött a határozathoz, melyben kifejtette, hogy az alkotmányellenes mulasztás mellett az Alkotmánybíróságnak a Be. támadott 183. §-a alkotmányellenességét is meg kellett volna állapítani, és a rendelkezést meg kellett volna semmisítenie. A különvéleményhez csatlakozott Kukorelli István alkotmánybíró is.

44/2004. (XI. 23.) AB HATÁROZAT

A RENDŐRSÉGI TÖRVÉNNYEL KAPCSOLATOS ADATVÉDELMI ÉS A MAGÁNSZFÉRÁT ÉRINTŐ INDÍTVÁNYOKRÓL

Alkotmány 59. § (1) bekezdés – a magánlakás sérthetlensége

Alkotmány 59. § (1) bekezdés – a személyes adatok védelme

Alkotmány 2. § (1) bekezdés – jogbiztonság
60/1994. (XII. 24.) AB határozat

13/2001. (V. 14.) AB határozat
24/1998. (VI. 9.) AB határozat
20/1997 (III. 19.) AB határozat
1115/B/1995. AB határozat

A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.) ellen számos indítvány érkezett az elmúlt évtizedben az Alkotmánybírósághoz. A testület az indítványokat egyesítette, majd tematikus céllal elkülönítette, és több lépcsőben bírálta el. A 47/2003. (X. 27.) AB határozat a bűnmegelőzési ellenőrzésre vonatkozó rendelkezésekkel foglalkozott (összefoglalóját lásd a *Fundamentum* 2004/1. számában), a 65/2003. (XII. 18.) AB határozat azokkal a kérdésekkel, amelyek a személyi szabadsághoz való joggal állnak összefüggésben (összefoglalóját és a döntés kommentárját lásd a *Fundamentum* 2004/1. számában), míg a 9/2004. (III. 30.) AB határozat a rendőri lőfegyverhasználatra vonatkozó indítványokat bírálta el (összefoglalóját lásd a *Fundamentum* 2004/2. számában). A jelen ügyben az Alkotmánybíróság a még el nem bírált indítványozói kifogásokról hozott döntést. Az ügy előadója Strausz János alkotmánybíró volt.

1. Az Rtv. 36. § (4) bekezdésénél az indítványozók azt kifogásolták, hogy a rendőrség a köznyugalmat megzavaró vagy más súlyos bűncselekményekről adott tájékoztatás során a bűnelkövetőnek a 79. § (1) bekezdésében felsorolt adatait a szükséges terjedelemben nyilvánosságra hozhatja. Ezek az adatok a 79. § (1) bekezdése szerint az érintett természetes személyazonosító adatai – külföldi állampolgár esetén annak állampolgársága is –, lakcíme, továbbá a bűncselekményhez kapcsolódó kriminalisztikai jellegű adatai. Az Rtv. nem határozza meg, hogy a törvény alkalmazásában mely adatok tartoznak a természetes személyazonosító adatok körébe. E tekintetben a polgárok személyi adatainak és lakcímének nyilvánartartásáról szóló 1992. évi LXVI. törvény meghatározását kell figyelembe venni, mely az adatok igen széles körét sorolja ide. Az Alkotmánybíróság szerint azonban a köznyugalom, közbiztonság megteremtése még a köznyugalmat megzavaró vagy más súlyos bűncselekményekről adott tájékoztatás során sem igényli a bűnelkövető adatainak ilyen széles körű nyilvánosságra hozatalát, különösen még a rendőrségi nyomozati eljárás alatt. Az Alkotmánybíróság ezért úgy ítélte meg, hogy az elérni kívánt alkotmányos célhoz képest a támadott rendelkezés szükségtelen és aránytalan mértékű alapjog-korlátozást jelent, ezért e rendelkezés alkotmányellenes.

2. Az indítványozók szerint az Rtv. 77. § (1) bekezdésének a „rendőrségi, illetve” szövegrésze az alkotmánynak a személyes adatok védelméhez való jogot biztosító 59. § (1) bekezdésébe ütközik. A támadott

rendelet szerint a rendőrség a bűnüldözési célból gyűjtött és tárolt személyes adatokat – törvény eltérő rendelkezését kivéve – bűnüldözési cél mellett „rendőrségi” célra is felhasználhatja. Az Alkotmánybíróság szerint a bűnüldözési célból gyűjtött és tárolt személyes adatok „bűnüldözési” célra történő felhasználása egyértelmű, pontosan meghatározott, jól körülhatárolt, olyan alkotmányos cél, amely az alkotmány 40/A. § (2) bekezdésével összefüggésben korlátozhatja a személyes adatok védelméhez való jogot. A „rendőrségi” célra történő felhasználás ugyanakkor nem konkrétan megfogalmazott feladatra, hanem egy egész szervezetre vonatkozik, minden tartalmi korlátozás nélkül. Ezért a bűnüldözési célból gyűjtött különleges adatok további felhasználásának rendeltetése nem állapítható meg, és nem ítéltető meg, hogy a korlátozás összhangban van-e az elérendő céllal, indokolt és szükséges-e a személyes adatok védelméhez való jog korlátozása. Erre tekintettel az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az Rtv. 77. § (1) bekezdésében a „rendőrségi, illetve” szövegrész az alkotmány 59. § (1) bekezdését sérti, ezért azt megsemmisítette.

3. Az Rtv. 80. § (1) bekezdése szerint a rendőrségi adatot kezelő szerv a büntetett előéletre vonatkozó, valamint különleges adatot kizárólag az Rtv. 84. § i)–n) pontjaiban felsorolt bűncselekmények elkövetésével gyanúsított személy esetében kezelhet. Az Rtv. 84. § i)–n) pontjai nem konkrétan meghatározott bűncselekményeket sorolnak fel, és nem csak konkrét bűncselekmény elkövetésével gyanúsított személy adatairól szólnak. Az indítványozók szerint ez a rendelkezés – a normavilágosság hiánya okán – szintén az alkotmány 59. § (1) bekezdésébe ütközik. Az Alkotmánybíróság ezzel egyetértve azt állapította meg, hogy az Rtv. vizsgált 80. § (1) bekezdése a 84. § i)–n) pontok megfogalmazása miatt nehezen értelmezhető és nem egyértelmű rendelkezés. Ezért az Alkotmánybíróság a jogbiztonság követelményére tekintettel az Rtv. 80. § (1) bekezdése egészét megsemmisítette.

4. Az Rtv. 85. § (1) bekezdése alapján a rendőrségi adatot kezelő szerv a 84. § i)–n) és r) pontjaiban meghatározott adatokról az érintett személynek nem adhat felvilágosítást. Az indítványozók álláspontja szerint az alkotmány 59. § (1) bekezdését sérti ez a rendelkezés, mert nem indokolható, hogy az érintett nem kaphat felvilágosítást arról, hogy hol és milyen célból használják fel személyes adatait. Az Alkotmánybíróság az alkotmányossági vizsgálat során egyfelől úgy ítélte meg, hogy az Rtv. 84. § i)–n) pontjaiban felsorolt adatokról történő tájékoztatás tilalmát a nemzetbiztonság, a bűnmegelőzés, esetleg magánszemélyek jogainak védelme szükségessé teheti. Az elő-

ző pontnál kifejtettekre figyelemmel ugyanakkor azt állapította meg a testület, hogy e rendelkezés alapján nem határozható be, nem állapítható meg egyértelműen és pontosan, hogy a rendőrség milyen esetekben nem adhat tájékoztatást az érintettnek, vagyis pontosan kiket érint e rendelkezés. Az alkotmányos alapjogok korlátozásánál nem engedhető meg ilyen jogbizonytalanság. A jogértelmezés nehézségei miatt a jogszabály alkalmazása kiszámíthatatlanná válik, sérül a jogbiztonság. Mindezek következtében az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az Rtv. 85. § (1) bekezdése az alkotmány 2. § (1) bekezdésébe ütközik, és ezzel sérti az alkotmány 59. § (1) bekezdését is. Ezért az Alkotmánybíróság a rendelkezést megsemmisítette.

5. Az Alkotmánybíróság emellett számos indítványt elutasított az Rtv.-vel kapcsolatban. Az elutasított határozattal szemben több alkotmánybíró különvéleményt csatolt a határozathoz.

5.1. Az Rtv. 39. § (1) bekezdés i) pontja személy- és létesítménybiztosítási intézkedés végrehajtására ad a rendőrnek bebocsátás és hatósági határozat nélküli belépésre lehetőséget, amelynek szabályait az Rtv. 46. § (1) bekezdés c) pontja határozza meg. Az indít-

ványozók szerint ez sérti az alkotmány 59. § (1) bekezdését. Az Alkotmánybíróság többségi határozata az indítványt elutasította. Ezzel kapcsolatban Erdei Árpád alkotmánybíró írt különvéleményt, a támadott rendelkezés alkotmányellenessége mellett érvelve. Erdei álláspontját osztották Harmathy Attila, Vasadi Éva és Kukorelli István alkotmánybírók is. Utóbbiak szerint az Rtv. 39. § (1) bekezdésének további pontjai is alkotmányellenesek.

5.2. Az Rtv. 97. § (1) bekezdés c) pontja szerint magánlakás a lakás (üdülő, nyaraló vagy a lakás céljára használt egyéb helyiség, létesítmény, tárgy), az ahhoz tartozó, nem lakás céljára szolgáló helyiség, létesítmény, bekerített terület. Az indítványozó álláspontja szerint a magánlakás, a magánszféra alkotmányos védelme kiterjed a nem lakás céljára szolgáló magántulajdonú helyiségekre is, akkor is, ha azok nem a lakáshoz tartoznak. A nem nyilvános magánintézményeket, magánirodákat a magánlakással azonos védelemben kell részesíteni, de a támadott rendelkezés ezt kizárja. Az Alkotmánybíróság e tekintetben is elutasította az indítványokat. Holló András, Vasadi Éva és Kukorelli István alkotmánybírók szerint azonban e rendelkezés is sérti az alkotmányt.